

Egy szerszám dicsérete

Már-már elfelejtettük, már-már múzeumi tárgy lett, emléke a múltnak, a viszatérhetetlennek, a munka szigorának, a kegyetlen szükségnek, a semmihez sem hasonlítható derékfájásnak, a tenyerekbe szorult tűznek; legősbibb szerszámaink egyike, emberré válásunk segítője, testvére az ekének, fejszének, kalapácsnak; nosztalgia nélkül félredobtuk, ereklýe lett, vagy a padlások, csúrók rozsdáette, senkinek-sem-kell, semmire-se-jó limlomja. Büszkén, kiegyenesedve mammut-gépekre akasztottuk évezredek fáradozásunkat, mindenkori-mindennapi kenyérünk gondját, búzaaranyunk begyűjtését; megtanultunk a napba kacagni. De váratlanul beborult felettünk, s miközben kicserepedett ajakkal, magunkat féltve, az égiháború múlását vártuk-reméltük, elszabadultak a láncatlan folyók, elöntötték városainkat, kioltották gyáraink tüzét, kiűztek városainkból, víz-hengerek rohantak vetéseinkre, kenyérnek érett gabonáinkra; gépeink megbénultak, sárba, iszapba ragadva árulták el ezerlőerős gyengeségüket. És ekkor eszünkbe jutott a régi, lomok közé dobott szerszám: a sarló. Vízben állva, sárban taposva, szünni nem akaró esőben szorítottuk ismét kezünkbe, mint egyetlen használhatót, s mentettük barbáru eltiport holnap kenyerünket. Ha kisüt a nap, és visszaszeli dűlnék a folyók, ha gépeink erőre kapnak, nosztalgia nélkül akasztjuk ismét szegre: ereklýének.

Kassay Miklós

Ekkor mondatott ki...

Boldog népeknek nincs történelmük — mondták valaha, értve történelmen főleg a háborúk sorjázását s a nyomukban járó megrázkódtatásokat. Napjaink Európája — minden gond és nehézség ellenére — mondhatni boldog korszakát éli; történetében ritka volt az az idő, amikor három évtizeden át teljes fegyvernyugvást ismert. A mi hazánk különösen viszontagságos történelmében megépenséggel fehér holló az ilyen tartós, békés, építő korszak.

Ennek a korszaknak mégis van történelme. S méghozzá milyen gazdag, változatos. De sok minden történt nálunk e három évtized alatt, minő változásokra, átalakulásokra került sor. Az egykori tényeknek, állapotoknak, társadalmunkra jellemző vonásoknak mily tömérdeksége szűnt meg és adta át helyét egészen új helyzetnek, berendezkedésnek. Mindez azonban békésen, vérontás és ágyútűz nélkül történt.

Bizony át kell hangolnunk történelemfölfogásunkat, más szemmel kell tekintenünk a múltba (főleg a közelmúltba), hogy megértsük, békés tetteknek, fegyvertelen cselekedeteknek, látszólag nem föltűnő aprómunkák sorozatának is hatása van, befolyásolják az idő haladtát, a társadalom mozgását. Emez új történet szemlélet jegyében historialakító aktusnak kell tekintenünk a gazdasági, politikai, művelődésügyi reformokat éppen úgy, mint a nagy ipari, mezőgazdasági, vízgazdálkodási objektumok megépítését, országos jelentőségű tervek kivitelezését, a döntő fontosságú értekezleteket, határozatokat, bejelentéseket, a fordulatot hozó beszédek is.

Ebben az értelemben emlékezünk — megtartásának tizedik évfordulója alkalmából — a Román Kommunista Párt IX. kongresszusára, e minden tekintetben jelentős, valóban korszaknyitó tanácskozásra.

Egy helyzetelemzés mélységét, komolyságát, alkotó jellegét — mint ismerek-

tes — a levont következtetések, tanulságok, a föltárt törvényszerűségek, nem utolsósorban pedig a kidolgozott, követésre ajánlott út milyensége jelzi legvilágosabban. Ebben a tekintetben a IX. kongresszus igazi határák legújabb kori fejlődésünkben, megfelel azoknak a kritériumoknak, amelyek alapján ráillik a korszakalkotó jelző. Ha számba vesszük, ha meghatározzuk szocialista építésünk sajtóosan hazai és mai jégeit, ha fölvázoljuk az eltelt évtized legkiemelkedőbb teljesítményeit, nyilvánvalóvá válik, hogy sok-sok alapvető elvet, amelyekhez ma igazodunk, ezen a tanácskozáson fogalmaztak meg először. Sok igazságot ott és akkor mondottak ki első alkalommal, és a döntő változások, sikeres folyamatok elindulását onnan keltezzük.

Erdemes ebben a szellemben a kongresszus munkálataira visszapillantunk, egyes megállapításain elgondolkoznunk, a későbbi fejleményeket nyomon követnünk.

„Az ország gazdasági erejének fokozása, az anyagi termelés szüntelen fejlesztése az ötéves terv időszakában 250-260 milliárd lej beruházást tesz lehetővé az állami alapokból, ami egyenlő az utóbbi tíz esztendő beruházásaival“ — ezzel a mondattal kezdődik a fötitkári jelentés 3. pontja, amely a beruházásokat elemzi. Hosszasan sorolhatnánk azokat a nagyüzemeket, kohóműveket, völgyzárógátákat, öntözőrendszereket avagy színházakat, amelyeket ebben az időszakban építettek föl, ezúttal azonban a beruházási program egy sajátos vonására emlékeztetnénk, amelyik új elemet tartalmaz. Gazdaságpolitikánk egyik fontos vonása „a termelőerők területi elosztásának további javítása az országban [...] Jelen pillanatban tanulmányokat dolgoznak ki, amelyeknek alapján még ebben az évben javaslatokat tesznek az új vállalatok elhelyezésére vonatkozóan.“

Más megközelítésben így tárgyalja a jelentés ezt a kérdést: „A párt nemzeti politikájának egyik megnyilvánulása a termelőerők fejlesztése az összes tartományokban, a tartományok iparosítása; ezen az alapon biztosítjuk az összes állampolgárok sokoldalú érvényesülését, igazi egyenlőségüket.“

Mint ismeretes, az említett tanulmányok elkészültek, s egyes elmaradott körzetek a következő évek során számottevő ipari létesítményeket kaptak. Ebben a szellemben terjedt ki az iparosítás olyan övezetekre is, mint például a Székelyföld, a Szilágyság, Nagykároly környéke, Enyed és Máramaros, ahol a románság mellett jelentős számú nemzetiségi lakosság is él.

A tudományos kutatás jelentőségéről, az elért eredmények, fölfedezések, találmányok, újítások gyakorlati alkalmazásáról, általában az élet és a tudomány, a műszaki haladás és a termelés kapcsolatáról sokat hallunk napjainkban. Elmondhatjuk, hogy mindazt, amit a tudományos-műszaki forradalom vonatkozásában tettünk — ezen a kongresszuson alapozták meg. Ekkor és itt mondatott ki, hogy a tudomány, amelyre a szocializmus építése alapul, egyre hatékonyabban hozzá kell hogy járuljon az ország gazdasági erejének erősítéséhez, az egész társadalom fejlesztéséhez. Ekkor és itt mondatott ki, hogy noha jelentős eredményeket értünk el, a kutatómunkának vannak olyan területei, ahol elmaradás mutatkozik, egyes ágazatoknak fokozottabb teret, anyagi segítséget kell biztosítani. Ekkor és itt mondatott ki, hogy a tudományos kutatás sikere elválaszthatatlanul összefügg a széles körű véleménycsere ösztönzésével, a szempontok konstruktív szellemű, tudományos tárgyilagosságra törekvő nyílt összevetésével. Emlékeztetünk rá, hogy emez elvi megállapítások és fölismerések nyomán határozták el az Országos Tudományos Kutatótanács létrehozását, s megszabták, hogy föladata „kidolgozni a tudományos kutatás és a káderképzés irányvonalát és egységes programját, biztosítani e tevékenység egybehangolását“.

Akkortájt dolgozták ki hazánk mai Alkotmányát, s természetes, hogy a tervezetről a kongresszuson is tárgyaltak. A jelentés szóban forgó fejezete többek között megállapítja: „A szocializmus végleges győzelme hazánkban mélyreható társadalmi-gazdasági változásokat hozott a társadalom egész szerkezetében, s így a jelenlegi alkotmány, amelyet 1952-ben dolgoztak ki, már nem megfelelő. Az egész nép elé megvitatásra bocsátott új Alkotmány tervezete tükrözi ezeket az átalakulásokat, és szentesíti a szocialista társadalom megteremtésében elért győzelmeket.“

Az Alkotmánytervezettel kapcsolatban a társadalmi átalakulásokat elemezve, az egyes osztályokról, rétegekről, az egész társadalom szerkezetéről, a munkásság vezető osztály voltáról, a munkás-paraszt szövetségről, az értelmiség megváltozott helyzetéről mind-mind fontos elvi megállapításokat tartalmaz a kongresszusi jelentés. Rámutat ugyanakkor arra, hogy a nemzet még hosszú történelmi időn át alapja maradt a szocialista társadalomnak: „A nemzet fejlődése, a szocialista állam erősödése megfelel a társadalmi élet objektív követelményeinek; ez nemcsak hogy nem áll ellentétben a szocialista nemzetköziség érdekeivel, hanem éppen ellenke-

zöleg, teljes mértékben megfelel ezeknek az érdekeknek, a dolgozók nemzetközi szolidaritásának.“

Ugyancsak az Alkotmánytervezet vitájára vonatkozóan fontos elméleti megállapítások olvashatók a jelentésben a történelmünkre, a román nép és a nemzetiségek hajdani és jelenkori közös küzdelmeire, együttes munkálkodására vonatkozóan: „A történelmi körülmények folytán hazánk tájain az évszázadok során a románok mellett más nemzetiségű lakosság is megtelepedett. Évszázadokon át román, magyar, német és más nemzetiségű dolgozók együtt harcoltak és együtt dolgoztak, sok nehézségen mentek át, elszánt küzdelmet vívtak az elnyomó osztályok ellen. Az együttélés és az együttesen vívott harc során mindörökre testvérekké váltak, s ma együtt alkotják a szocialista Románia nagy családját.“

Megjegyzendő, hogy ezen a kongresszuson fogalmazódott meg ama javaslat is, amelynek alapján — a végbement gazdasági-társadalmi-politikai változásokat figyelembe véve — ajánlották az illetékes szerveknek, hogy államunk új, hivatalos neve Románia Szocialista Köztársaság legyen.

Amikor a IX. kongresszusra emlékezünk, az azóta megtett utat, az elért eredményeket nyilván jól ismerjük. Éppen ismereteink birtokában tudjuk kellőképp értékelni a tíz évvel ezelőtt lezajlott tanácskozást bevezető főjelentés előrelátó megállapításait: „A kongresszuson elfogadásra kerülő dokumentumok, az ötéves tervre és az ország villamosítására vonatkozó Irányelvek, a párt szervezeti szabályzata, bel- és külpolitikánk alapvető célkitűzései és további feladatai — amelyek a kongresszus állapít meg — egész társadalmunk fejlődésének programját fogják képezni. A Román Kommunista Párt IX. kongresszusa aranybetűkkel marad fenn Románia történetében.“

Herédi Gusztáv

Erdős I. Pál: Emberek és sorsok